

Bo Lundgren: Anförande vid Utrikespolitiska föreningen

Talare

Bo Lundgren
Partiledare, Moderaterna

Datum

22 april 2002

Plats

Umeå universitet

I september 1946 höll en av 1900-talets absolut största politiker, Winston Churchill, ett tal i Zürich. Han sade:

”Tänk om Europa en gång kunde enas för att dela sitt gemensamma arv, då skulle det inte finnas någon gräns för den lycka, den framgång och den ära som dess tre eller fyra hundra miljoner människor skulle njuta av ...”

Det europeiska samarbete som sedan växt fram har framgångsrikt förvandlat Europa till fredens, demokratins och välståndets kontinent. I en tid av betydande osäkerhet såväl politiskt som ekonomiskt är ett väl fungerande EU nyckeln till Europas fortsatta framgång.

Efter terrordåden den 11 september är det tydligare än någonsin att internationell samverkan är en förutsättning för att bemöta framtida hot mot vår fred och säkerhet. Det är först när det internationella samfundet står enat som vi kan försvara det öppna och demokratiska samhället med full kraft.

Dagens europeiska samarbete bygger på insikten att friheten och freden hänger samman och alltid måste försvaras. Att fri handel och fri rörlighet knyter människor och nationer samman och bidrar till att säkra freden. Att en fri och öppen ekonomi är den grund på vilken vi gemensamt kan bygga vårt välstånd.

Det var framför allt Europaengagemanget som gjorde att jag gick med i Moderata Samlingspartiet. Redan 1962 sade partiet ”Ja till Europa” i en valrörelse. Det tog ända till 1995 innan visionen blev verklighet. Idag förenar det europeiska samarbetet nästan 400 miljoner människor och står inför en

historisk möjlighet att knyta samman hela Europa.

Utvidgningen av Europeiska unionen kommer att förena ännu fler länder i detta samarbete för frihet, fred och välstånd. Den tjeckiske presidenten Vaclav Havel beskrev grunden när han sade:

”Föreställningen att det skulle kunna finnas två Europa är falsk. Som om en del av ett rum skulle vara uppvärmt och en annan del förbli kall. Det finns bara ett Europa trots olikheterna.”

Vägen till medlemskap kan vara lång och besvärlig. I Central – och Östeuropa har de blivande medlemmarna tagit sig an den gigantiska uppgiften att återupprätta det som förötts under det kommunistiska förtrycket, att bygga demokratiska institutioner där sådana aldrig tidigare funnits, att återuppbygga demokratin där den trampats under fötterna och att omvandla sina ekonomier från socialistiska planekonomier till fungerande marknadsekonomier.

Vi står inför en historisk höst. Två stora steg framåt tas på vägen mot Europas enande.

I Prag i november förväntas de tre baltiska staterna tillsammans med andra östländer att inbjudas att bli Natomedlemmar. Detta är mycket positivt för säkerheten i östersjöregionen.

Nästa historiska steg tas i Köpenhamn i december, då beslutet om att utvidga den Europeiska Unionen fattas. EU-utvidgningen innebär en historisk möjlighet att knyta samman hela Europa. Befolkningen i EU-länderna är redan idag större än USA:s befolkning. Och till denna familj kan nu komma att läggas ytterligare många medlemmar.

Alla Europas länder som delar EU:s värderingar och uppfyller kriterierna för medlemskap måste vara välkomna in i Europasamarbetet. Vi drev starkt och fick gehör för att Turkiet skulle bli ett kandidatland.

EU ställer strikta krav vad gäller mänskliga rättigheter i Turkiet. Det är bra. Turkiet skall uppfylla samtliga krav som gäller för övriga ansökarländer. Varken

mer eller mindre. Men det får aldrig bli fråga om att flytta mål stolparna utmed resans gång.

Detta gäller också på sikt de länder i krisområdet på västra Balkan som i framtiden stabiliseras och utvecklar väl fungerande demokratier och marknadsekonomier.

Ett kandidatland som uppfyller kriterierna för medlemskap skall inte behöva vänta på andra kandidatländer som inte hunnit lika långt. Varje kandidatland förhandlar på sina egna meriter. Det spelar ingen roll var landet ligger i Europa. Det spelar inte heller någon roll hur stor eller hur liten man är.

På längre sikt kommer EU:s femton medlemsländer att utökas till ett trettiotal. Det innebär att unionen växer till att omfatta nästan 600 miljoner människor.

Ett EU som innehåller medlemmar från Central- och Östeuropa, Cypern, Malta och Turkiet blir både större och annorlunda.

Framtidens EU kommer att bestå av en mycket brokigare skara än dagens femton västeuropeiska länder. Men samtidigt också mycket mer spännande.

I Sverige finns det ett starkt stöd för EU:s utvidgningsprocess. Men stödet är inte lika starkt i alla medlemsländer. De som är mindre entusiastiska pekar på kostnaderna och betonar att unionen kommer att bli ohanterlig. De missar att utvidgningen handlar om långsiktiga investeringar som kommer att kunna ge betydande avkastning på sikt, inte bara ekonomiskt utan även mänskligt och kulturellt.

I takt med att EU växer och utvecklas blir unionen ännu viktigare för Sverige. Men det ställer också ökade krav. Vi måste veta i vilken riktning vi vill att unionen skall färdas. Annars kommer andra att bestämma åt oss.

I Sverige ses det europeiska samarbetet många gånger som tungt och byråkratiskt. Fördelarna skymms av problemen och komplikationerna. Därför är

det viktigt att faktiskt peka på de möjligheter medlemskapet ger oss.

Hur vi med grund i gemensamma värderingar kan värna demokrati, öppenhet och mänskliga rättigheter. Ett arbete som utgör en positiv kraft långt utanför EU:s nuvarande gränser.

Hur den gemensamma marknaden kan utgöra en vitaliserande kraft på den europeiska kontinenten.

Samtidigt skall EU inte ägna sig åt allt. Samma skäl som i svensk inrikespolitik går att anföra mot en stat som gör anspråk på att göra allt är också tillämpbara på europeisk nivå: Den stat eller union som gapar över för mycket klarar inte av att sköta det som måste lösas gemensamt. Då undergrävs den enskildes frihet och trygghet samtidigt som viktiga gemensamma angelägenheter inte blir lösta.

Genom arbetet med det s k framtidskonventet har nu debatten om EU:s framtid på allvar inletts. Detta är en debatt som berör medborgarna i både medlemsländer och kandidatländer. Min förhoppning är att ett utvidgat EU kan fungera effektivt samtidigt som samarbetets centrala delar skyddas. Men det är också en process som bör sträva efter att minska klyftan mellan institutionerna och medborgarna. En förutsättning för att detta skall lyckas är att vi tydliggör avgränsningen mellan EU:s ansvarsområden och medlemsstaternas.

Politiken skall inte syssla med sådant som enskilda människor eller det civila samhället klarar bättre eller lika bra. När en uppgift måste lösas politiskt bör det ske så nära människor som möjligt. Huvuddelen av de uppgifter som det civila samhället inte klarar sköts bäst av lokala eller nationella myndigheter. Det måste innebära ett europeiskt mervärde om en uppgift skall anförtros åt unionen.

Denna ansvarsfördelning behöver uttryckas tydligare än vad som är fallet idag. Visserligen finns mycket redan skrivet i EU:s fördragstexter. Men fördragen är många gånger snåriga och svårtillgängliga.

Fördragen behöver ses över och görs mer moderna och lättillgängliga. De grundläggande författningsdelarna bör föras samman och göras klarare så att

EU:s medborgare lätt kan ta till sig vad EU har för uppgifter. EU behöver vad som kan kallas en konstitution, även om det inte är fråga om en sådan i dess traditionella nationella mening.

Mycket skulle dessutom vinnas om vi på ett tydligare sätt kunde slå fast vilka frågor som bäst kan lösas gemensamt med andra EU-länder och vilka frågor som bör skötas nationellt. EU:s beslutsfattande måste fungera på ett sätt som gör att EU kan uppfylla de förväntningar människor har på samarbetet. Det måste vara möjligt för medborgarna att tydligt se vad som är EU:s ansvarsområde, och hur ansvar kan utkrävas från de olika institutionerna.

För att underlätta detta välkomnar jag en ”kompetenskatalog”. Ett sådant dokument kan dock inte vara hugget i sten för all framtid utan måste vara möjligt att förändra i takt med att nya och förändrade krav ställs på samarbetet.

Det är viktigt att inte överlasta EU. Det europeiska samarbetet är ett samarbete mellan självständiga stater. Därför skall t ex sociala transfereringar inte ta vägen över Bryssel. Däremot kan ett visst samarbete behövas länderna emellan för att säkerställa t ex pensionsrättigheter för människor som arbetar i olika länder i unionen.

Den europeiska unionen skall heller inte ha någon egen EU beskattningsrätt. De gemensamma uppgifterna bör fortsätta att finansieras med en medlemsavgift av ungefär samma storlek som idag, dvs ca 1 procent av BNP.

Men hur tydligt vi än formulerar fördragen finns det alltid en möjlighet för EU att utöka sin kompetens genom en extensiv tolkning av fördragen. Därför är det viktigt att det krävs enighet bland alla medlemmar för att lägga en ny uppgift på Europeanivå.

Samtidigt får vi inte hamna i en situation där medlemsstaterna överför kompetens till EU, som sedan är oförmöget att handla på grund av låsningar i beslutsprocessen. Därför bör i princip, i de fall EU har kompetens att handla, beslut fattas genom omröstning med kvalificerad majoritet. EU skall inte syssla med allt, men dess uppgifter skall kunna lösas effektivt.

Som jag ser det finns det sex huvuduppgifter för det europeiska samarbetet.

Den gemensamma marknaden.

På toppmötet i Lissabon 2000 sattes målet upp att inom ett decennium skall Europa bli ”världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi”. Det är ett mycket ambitiöst mål, och om det skall lyckas så är det mycket som måste åstadkommas. Jag tror dock att det ligger inom räckhåll, om vi förmår att ta till vara det bästa av de möjligheter det europeiska samarbetet erbjuder. Viktigast är emellertid att de enskilda länderna genomför de reformer som leder till mera förändringsbenägna och flexibla ekonomier.

Den gemensamma marknaden, med dess fria rörlighet för människor, varor, tjänster och kapital, skapar förutsättningarna för en stark och dynamisk utveckling. Genom ökad konkurrens uppnår vi högre effektivitet och många förbättringar. I flera länder har man en positiv utveckling där offentliga monopol successivt luckras upp och avskaffas.

Det krävs politisk vilja för att riva politiska barriärer. Då måste modet finnas att på EU:s toppmöten bryta ny mark i dessa frågor. Sedan toppmötet i Lissabon har det hållits två ytterligare möten, i Stockholm och i Barcelona, för att föra Europa närmare målet. De har dessvärre varit besvikelser, där inrikespolitiska hänsyn överskuggat det gemensamma målet.

En stor och viktig utmaning är att göra tjänster som utbildning, sjukvård och social service till en del av den gemensamma marknaden, oavsett om finansieringen sker genom skatt eller på annat sätt. Det skulle ge betydande kvalitetsförbättringar.

Varför skulle vi inskränka rätten att välja sjukvård eller universitet bara till det egna landet? Jag skulle vilja att alla svenskar hade möjlighet att utnyttja en vårdgaranti i hela Europa. Vilket framsteg det skulle vara. Det skulle öppna nya möjligheter för patienter som annars tvingas vänta i långa köer.

Och jag skulle vilja att alla studenter hade möjligheten att byta en tid som annars skulle tillbringats vid ett svenskt universitet eller högskola, mot en motsvarande tid vid ett utländskt universitet men utan att nödvändigtvis växlas mot en utländsk student. Men det kräver högre ambitioner än vad dagens europeiska

utbildningsministrar förefaller ha.

Om vi skapar en sådan möjlighet för alla europeiska studenter skulle det göra mycket för att vitalisera den europeiska utbildningen och forskningen. Det skulle också kunna utgöra en språngbräda ut i världen och lägga grunden för ett ännu bredare internationellt samarbete.

EU måste också snarast lösa sina handelstvister med USA. Det är mycket beklagligt att USA infört ståltullar men EU bör visa stor försiktighet i att införa svarsåtgärder då ingen gynnas av en upptrappad handelskonflikt. Både EU och USA måste ta ansvar för att driva arbetet med en liberalisering av världshandeln vidare.

Det är på tiden att EU som den största aktören i WTO med betydande jordbrukssubventioner, lägger fram en bindande plan för hur den europeiska jordbrukspolitiken skall integreras med världsmarknaden. På sikt måste målet vara att låta marknaden för jordbruksprodukter fungera utan kvoter, pris- och produktionsinterventioner. Därigenom skulle en sund världsmarknad för jordbruksprodukter kunna etableras. Idag utgör priserna på världsmarknaden ofta dumpningspriser vilket medför att de är konstlat låga. Detta får svåra konsekvenser för många länder, inte minst i tredje världen.

2. Den gemensamma valutan

En viktig del i fullbordandet av den gemensamma marknaden är den gemensamma valutan. Det är logiskt och innebär stora fördelar att på en och samma marknad ha ett och samma betalningsmedel. Det ligger en stor dynamik i att förena en marknad som i dagsläget utgör 23 procent av världens BNP med fri konkurrens, låg inflation och transparenta priser.

För Sverige finns väsentliga vinster att göra. När priser i hela Europa sätts i samma valuta skärps konkurrensen och priserna pressas. När valutarisken minskar blir räntan över tiden lägre.

Vi har också långa och dystra erfarenheter av en skenande löneutveckling och återkommande devalveringar. Med euromedlemskapet stänger vi slutgiltigt dörren för devalveringar och lägger grunden för en ansvarsfull lönebildning som inte ligger i otakt med företagens produktivitet eller med omvärlden.

Jag har ibland funderat över vad som skulle ha hänt om konvergenskraven för medlemskap i euron hade varit i kraft och fullföljts ett decennium tidigare. Sannolikt hade vi då sluppit väsentliga delar av 1980-talets spekulationsekonomi. Vi hade sluppit den kris i betalningssystemen i början av 1990-talet som blev följden när bubblan till slut brast. Vi hade sluppit arbetslösheten som följde i efterfrågebortfallets spår. Och vi hade kunnat ägna 1990-talet åt att bygga för framtiden – inte åt budgetsanering och krishantering.

Sverige borde ha varit med i samarbetet kring den gemensamma valutan från början, men socialdemokraterna vågade inte. Partiets enighet sattes före Europas fortsatta enande och Sveriges möjligheter. Opinionssiffror sattes före större inflytande, bättre villkor för företagande och lägre priser för hushållen. Trots att det vore bra för människor i Sverige att införa euron blir väntan lång.

Och ännu finns det inget datum för när denna väntan kan ta slut. I början av året pressades socialdemokraterna till att presentera en tänkbar tidtabell för en svenskt införande av euron. Men när detta välkomnades av flera borgerliga partier satte man sig återigen på avbytarbänken.

En folkomröstning bör hållas nästa vår, för att inte riskera att införandet av euron i Sverige att försenas ytterligare.

3. Fri rörlighet

Rätten att fritt röra sig mellan medlemsländerna och själv välja var man vill bo, arbeta, studera eller tillbringa sin ålderdom är en fundamental del av det europeiska samarbetet. Jag har delvis berört detta tidigare, som en del av den gemensamma marknaden.

Men för att den fria rörligheten skall fungera smidigt är det naturligt att EU tar ansvar för att utforma en gemensam immigrations- och asylpolitik. Europa skall

vara öppet mot omvärlden, men det är också viktigt att varje medlemsland tar sin del av ett sådant ansvar.

4. Kampen mot organiserad gränsöverskridande brottslighet och terrorism

När gränser rivs blir det tyvärr inte bara enklare för vanliga medborgare att röra sig fritt i Europa. Det skapas en gemensam marknad även för brottslingar.

Därför är det viktigt att samarbetet vad avser terroristbekämpning och kampen mot organiserad brottslighet förstärks. Beslut på detta område bör fattas på samma sätt som övriga beslut om gemensamma angelägenheter.

Konstruktionen med en särskild ”tredje pelare” för dessa frågor bör på sikt avvecklas.

Men samtidigt är det viktigt att inte individens rättsskydd och integritet sätts åt sidan när samarbetet förstärks. Här har vi framfört kritik mot den svenska regeringen för att den lägger fram ramlagstiftning till den svenska riksdagen utan att analysera och redovisa hur detta kommer att påverka svensk lag. Det är inte acceptabelt. EU skall med all kraft bekämpa terrorismen. Men det skall ske enligt rättstatens principer.

EU behöver också förstärka rättsskyddet för EU-medborgare när det gäller relationerna till EU:s institutioner eller när nationerna tillämpar EU-bestämmelser. Det bör ske på två sätt.

Dels bör EU ansluta sig till Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Därmed blir EU underordnad samma fundamentala rättsstandard som medlemsstaterna är.

Därutöver behöver EU både i fördragen och i sin dagliga verksamhet stärka rättsskyddet. Det gäller inte minst på det känsliga området för brottsbekämpning. Enskilda människor kan hamna i kläm om EU:s institutioner av något skäl tar fel.

Men EU skall inte ta över Europarådets grundläggande roll som garant för mänskliga rättigheter och demokrati i hela Europa. Det skulle försvaga

Europarådet, som har en särskilt viktig uppgift att främja mänskliga rättigheter och demokrati i de ofta svaga demokratierna i östligaste delen av vår kontinent. Länder som kanske aldrig eller först på lång sikt kan bli EU-medlemmar.

5. Gränsöverskridande föroreningar

Det femte samarbetsområdet gäller miljön. Många luft- och vattenföroreningar rör sig över utan hänsyn till nationella gränser och ett effektivt miljöarbete bedrivs i många fall bäst genom det europeiska samarbetet. Inte minst gäller detta arbetet med att hantera den enorma miljöskuld som de kommunistiska diktaturena lämnade efter sig i Central- och Östeuropa.

Fullföljandet av Kyotoprotokollet om växthusgaser är också en viktig uppgift för EU:s medlemsländer. Här föregår Sverige tyvärr inte med gott exempel genom den förtida avvecklingen av Barsebäck. Det kommer ofrånkomligt att leda till en ökning av utsläppen av växthusgaser.

6. En gemsam utrikes- och säkerhetspolitik

En gemsam utrikes- och säkerhetspolitik är den sjätte och sista uppgiften jag tänkte beröra. De fruktansvärda terrordåden i september förra året visar att hotet mot fred och säkerhet har ändrat karaktär. Det är i dag tydligare än någonsin att det är i solidarisk samverkan med andra länder som vi bemöter framtida hot mot vår säkerhet. Först när det internationella samfundet står enat kan vi försvara det öppna och demokratiska samhället med all kraft.

Den gemensamma europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESDP) är ett välkommet komplement till Nato. Att Europa tar större del i och en större andel av militära insatser på den egna kontinenten – i nära samverkan med USA – kompletterar och stärker den transatlantiska säkerhetsgemenskapen.

Fortfarande är det en realitet att en större kris på den europeiska kontinenten kommer att kräva att Nato agerar militärt. EU-ledda militära insatser kommer endast att bli aktuella i situationer där Nato som helhet valt att inte delta i

insatsen.

År 2003 skall EU ha beredskap att snabbt sätta in en militär styrka på upp till 60 000 man samt upp till 5 000 civilpoliser i en krissituation. Vid EU-ledda militära insatser är tanken att Nato skall kunna bistå med militär planering och resurser.

Det vi talar om är en formell relation mellan EU och Nato. En sak är klar: Att Sverige står utanför Nato begränsar vårt inflytande över denna process.

Faktum är att genom att Sverige nu tar en aktiv del i europeisk krishantering blir det nödvändigt att föra en mer öppen och trovärdig debatt om svensk säkerhetspolitik.

Den nya svenska säkerhetspolitiska doktrin som är ett resultat av en uppgörelse mellan oss moderater, kristdemokraterna, centerpartiet och socialdemokraterna har gett en modern och öppen beskrivning av svensk säkerhetspolitik. Vi lämnar den gamla neutralitetspolitiken bakom oss. Sverige kan inte stå neutralt om ett grannland, ett medlemsland i den europeiska unionen eller ett kandidatland utsätts för hot eller angrepp.

Beskrivningen utgår från våra förpliktelser inom Förenta nationerna och solidariteten inom den europeiska unionen och där konstateras att hot mot freden och vår säkerhet bäst kan avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder.

Med denna grund bör vi nu utnyttja tillfället att föra en öppen debatt om hur vi tillsammans med andra länder kan bygga en säkrare framtid.

Det är inte längre tabu att tala om Nato som Europas självklara militära ryggrad. För Europas säkerhet är det av avgörande betydelse att det transatlantiska bandet inte försvagas. Det förutsätter ömsesidig respekt. Ett medlemskap i Nato är ett naturligt nästa steg på vägen mot ett ökat internationellt samarbete - en väg som har varit Sveriges väg sedan början av 90-talet.

Vi kan välja att vara med och påverka när de europeiska säkerhetsstrukturerna vidareutvecklas. Vi kan också välja att stå vid sidan av. Men valet borde vara enkelt.

En annan viktig fråga med bäring på den europeiska framtidsdebatten är de europeiska institutionernas relation till varandra.

EU är grundat på idén om maktindelning, inte parlamentarism. EU:s institutioner skall därför ha klart avgränsade mandat och balansera varandra.

Europaparlamentet spelar en allt viktigare roll både som beslutsfattare, men också i sin roll som övervakare av kommissionens och ministerrådets arbete. Det speglas också i dess ökande inflytande i EU:s lagstiftningsarbete.

Det behövs en stark, effektiv och professionell kommission som kan se till hela gemenskapens bästa och som har mandat att handla på de områden som ligger inom EU:s kompetens. Det är därför nödvändigt att fortsätta reformera kommissionen och dess arbetsätt.

Jag anser att en stark och självständig kommission är de små medlemsländernas bästa vän. Det är den främsta garanten för att de gemensamma reglerna gäller för alla och tillämpas lika.

Det är därför med viss förvåning jag noterat Göran Perssons faiblesse för ministerrådet och det s k mellanstatliga samarbetet.

En förstärkning av ministerrådet och det mellanstatliga inslaget i det europeiska samarbetet skulle medföra att fler beslut fattades av regeringarnas representanter, sannolikt dessutom bakom lyckta dörrar.

Det verkar som om Göran Persson tilltalas av att det utvecklas ett slags sluten diskussionsklubb där femton herrar gör upp. En sak skall vi vara klara över: Perssons modell gynnar de stora ländernas intressen, men knappast Sveriges.

Det europeiska samarbetet måste präglas av öppenhet. Det är endast genom en öppen debatt som samarbetet kan vinna en bred legitimitet. De beslut som skall fattas av ministerrådet måste vara väl förberedda och debatterade av kommissionen och Europaparlamentet.

Det är inte bra att EU:s toppmöten breder ut sig. Istället för att ge en

övergripande strategisk inriktning till det europeiska samarbetet finns det en trend mot att komma med långa rekommendationer i frågor som inte är EU:s utan medlemsländernas ansvar. Medvetet ges bilden att EU har ett ansvar även på områden där medlemsländerna fullt ut bär ansvaret. Det kan vara för att skydda sig mot inhemsk kritik när utvecklingen på hemmaplan inte utvecklas så väl.

EU bör inte fullfölja en sådan utveckling.

Sverige skall fullt ut delta i att skapa ett EU som ger större utrymme åt europeisk mångfald samtidigt som samarbetets centrala delar skyddas. Vi får inte bidra till en utveckling som leder till att Europasamarbetet urvattnas.

Sverige skall ta vara på de möjligheter som Europa erbjuder. Vi har idag tidigare oanade möjligheter att resa, studera, arbeta och handla över hela världen. Globaliseringen har, i närmast bokstavig mening, fört världen mycket närmare. Det europeiska samarbetet är en del av detta, men långt ifrån allt.

Världen rymmer ännu mer möjligheter än vad som ryms på den europeiska kontinenten. Men rätt utnyttjat kan det europeiska samarbetet bli vårt främsta verktyg för att ta till vara den globala världens möjligheter. Europa är vår språngbräda ut i världen och samtidigt en källa till trygghet och förankring.

Taggar

2000-tal, 2002, Man, Moderaterna, Politiska tal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/bo-lundgren-anforande-vid-utrikespolitiska-foreningen>